

سوال

می‌خواهم بدانم روش پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در نماز دو عید چگونه بوده است.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

پیامبر - صلی الله علیه وسلم - نمازهای عید را در مصلی به جای می‌آورد و از ایشان - صلی الله علیه وسلم - ثابت نشده که نماز عید را در مسجد ادا کرده باشند.

امام شافعی در الأم می‌گوید: به ما رسیده که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در نمازهای عید در مدینه به مصلی می‌رفتند و همینطور از کسانی که پس از ایشان بودند مگر در صورت وجود عذر مانند باران و مانند آن، و همینطور عامه‌ی اهل دیگر سرزمین‌ها به جز مکه.

ایشان برای رفتن به این نماز زیباترین لباس خود را می‌پوشیدند. ایشان - صلی الله علیه وسلم - حُلّه‌ای داشت که برای نمازهای عید و جمعه می‌پوشید.

(به دو تکه لباس از یک جنس حله می‌گویند).

ایشان پیش از رفتن به نماز عید فطر چند دانه خرما - به تعداد فرد - می‌خوردند.

بخاری (۹۵۳) از انس بن مالک - رضی الله عنه - روایت کرده که گفت: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - روز فطر از خانه بیرون نمی‌رفت تا آنکه چند دانه خرما بخورد که به تعداد فرد (۱ یا ۳ یا ۵ ...) بود.

ابن قدامه می‌گوید: در مورد استحباب زود خوردن در روز عید فطر اختلافی سراغ نداریم.

حکمت از خوردن پیش از نماز عید فطر این است که کسی گمان نکند تا رسیدن به مصلاهی عید باید روزه بود.

و گفته‌اند: این مبادرت در اجرای امر الله متعال به وجوب فطر و روزه نبودن در روز عید پس از وجوب روزه در رمضان است.

اگر خرما نیافت چیزی دیگر ولو آب می خورد تا آنکه اصل سنت - یعنی افطار پیش از رفتن به نماز عید فطر - را رعایت کرده باشد.

اما در عید قربان چیزی نمی خوردند تا آنکه از مصلی باز می گشتند و از قربانی خود می خوردند.

روایت کرده اند که ایشان برای دو عید غسل می کردند. ابن قیم می گوید: **در این مورد دو حدیث ضعیف وارد شده....**

اما از ابن عمر که به پیروی شدید از سنت معروف است ثابت شده که در روز عید پیش از خارج شدن به نماز غسل می کرد.

پیامبر - صلی الله علیه وسلم - پای پیاده به نماز عید می رفت و پیاده برمی گشت.

ابن ماجه (۱۲۹۵) از ابن عمر روایت کرده که گفت: پیامبر - صلی الله علیه وسلم - پیاده به نماز عید می رفت و پیاده برمی گشت. آلبانی در صحیح سنن ابن ماجه این روایت را حسن دانسته است.

و ترمذی (۵۳۰) از علی بن ابی طالب روایت کرده که گفت: سنت است پاییده به نماز عید بروی. آلبانی در صحیح سنن ترمذی آن را حسن دانسته است.

ترمذی می گوید: «نزد اکثر علما بر اساس این حدیث عمل می شود و مستحب می دانند که شخص پیاده به عید برود... و مستحب است که سواره نرود مگر در صورت عذر.

همچنین پیامبر - صلی الله علیه وسلم - هر گاه به مصلی می رسید بدون اذان و اقامه و بدون گفتن **الصلاة جامعة** نماز را برگزار می کرد، و سنت این است که هیچ یک از این کارها انجام نشود.

و ایشان پیش و پس از نماز عید در مصلی هیچ نماز دیگری نمی خواندند.

ایشان - صلی الله علیه وسلم - قبل از خطبه نماز را برگزار می کردند. دو رکعت نماز می خواندند که در رکعت اول به جز تکبیرة الاحرام هفت تکبیر پی در پی می گفتند و بین هر دو تکبیر کمی توقف می کردند و از ایشان ذکر خاصی بین این تکبیرات به ما نرسیده، اما از ابن مسعود نقل کرده اند که وی (یعنی ابن مسعود) حمد و ثنای الله می گفت و بر پیامبر - صلی الله علیه وسلم - درود می فرستاد.

ابن عمر که به پیروی دقیق از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - معروف بود همراه با هر تکبیر دستانش را بلند می کرد.

پس از پایان تکبیر سوره ی فاتحه را می خواند و سپس در یکی از دو رکعت سوره ی **ق** و در رکعت دیگر سوره ی **قمر** را می خواند یا سوره ی **الأعلى** و **غاشیه** را، که هر دو از ایشان به صحت رسیده و جز آن روایت صحیحی در این مورد نیست.

پس از پایان قرائت تکبیر می‌گفت و به رکوع می‌رود و پس از رکوع و بلند شدن از سجده [در رکعت دوم] پنج تکبیر پی در پی می‌گفت و پس از تکبیر قرائت را آغاز می‌کرد، بنابراین در هر دو رکعت ابتدا تکبیر می‌گفت و سپس قرائت [حمد و سوره] و پس از آن به رکوع می‌رفت.

ترمذی از کثیر بن عبدالله بن عمرو بن عوف از پدرش از جدش روایت کرده که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در نمازهای عید در رکعت اول پیش از قرائت هفت بار تکبیر می‌گفت و در رکعت آخر پیش از قرائت پنج تکبیر می‌گفت. ترمذی می‌گوید: از محمد - یعنی بخاری - درباره‌ی این حدیث پرسیدم، گفت: در این باب حدیثی صحیح‌تر از این نیست. من نیز چنین می‌گویم. پایان سخن ترمذی.

و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - پس از پایان نماز برمی‌گشت و در برابر مردم می‌ایستاد، در حالی که مردم در صف‌هایشان نشسته بودند، و در همین حال آنان را موعظه می‌گفت و نصیحت و امر و نهی می‌کرد، و اگر می‌خواست گروهی را بفرستد می‌فرستاد یا اگر می‌خواست به چیزی امر کند، امر می‌کرد.

آنجا منبری نبود که بر آن بالا رود و منبر مدینه را بیرون نمی‌برد بلکه بر روی زمین برایشان خطبه می‌گفت. جابر می‌گوید: روز عید را همراه با پیامبر - صلی الله علیه وسلم - بودم، پس ایشان قبل از خطبه نماز را بدون اذان و اقامه برپا کرد، سپس با تکیه بر بلال برخاست و به تقوای الله امر نمود و به طاعتش ترغیب نمود و مردم را موعظه و یادآوری کرد و سپس به نزد زنان رفت و آنان را موعظه نمود و تذکر داد. متفق علیه.

ابوسعید خدری - رضی الله عنه - می‌گوید: پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روز عید فطر و قربان به سوی مصلی می‌رفت و نخست نماز می‌خواند و سپس رو به مردم می‌کرد در حالی که مردم در صف‌هایشان نشسته بودند... به روایت مسلم.

رسول الله - صلی الله علیه وسلم - همه‌ی خطبه‌هایش را با حمد پروردگار آغاز می‌کرد و در هیچ حدیثی از ایشان ثابت نشده که خطبه‌های عید را با تکبیر آغاز کرده باشند، و بلکه ابن ماجه در سنن (۱۲۸۷) از سعد قَرَضَ مَوْذَن پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت کرده که گفت: **پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در اثنای خطبه تکبیر می‌گفت و در خطبه‌ی دو عید بسیار تکبیر می‌گفت.** آلبانی در ضعیف ابن ماجه این روایت را ضعیف دانسته. اما با وجود ضعف این حدیث باز هم دال بر این نیست که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - خطبه را با تکبیر آغاز می‌کرده‌اند.

در تمام المنة آمده است: **با اینکه این حدیث دال بر مشروعیت آغاز خطبه‌ی عید با تکبیر نیست، سند آن نیز ضعیف است.** در آن مردی ضعیف و یک مجهول است، بنابراین استدلال به آن بر مستحب بودن تکبیر در اثنای خطبه جایز نیست.

ابن قیم می‌گوید:

مردم درباره‌ی آغاز خطبه‌ی عید و استسقا اختلاف کرده‌اند. [برخی] گفته‌اند این دو خطبه با تکبیر آغاز می‌شود و گفته شده

خطبه‌ی استسقا با استغفار آغاز می‌شود و گفته شده با حمد آغاز می‌شوند. شیخ الاسلام ابن تیمیه می‌گوید: و این صحیح است... و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - همه‌ی خطبه‌هایش را با حمد الله آغاز می‌کرد.

پیامبر - صلی الله علیه وسلم - برای کسی که در نماز عید حاضر شده رخصت داده‌اند که برای خطبه بنشینند یا برود.

ابوداؤد (۱۱۵۵) از عبدالله بن سائب روایت کرده که گفت: همراه با رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در [نماز] عید حاضر شدم. هنگامی که نماز را به پایان رساند فرمود: **ما خطبه می‌گوییم، پس هر که دوست دارد برای خطبه بنشیند و هر که دوست دارد برود** آلبانی در صحیح ابوداؤد آن را صحیح دانسته است.

پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در روز عید از راهی به نماز عید می‌رفت و از راهی دیگر برمی‌گشت.

بخاری (۹۸۶) از جابر بن عبدالله - رضی الله عنهما - روایت کرده که گفت: پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در روز عید از راهی دیگر [جز راه رفت] برمی‌گشت.